

PRACOVNÍ LISTY PRO UČITELE

MIGRACE A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Jak může migrace ovlivnit naplňování globálních cílů udržitelného rozvoje OSN?

Tento materiál by měl pomoci učitelům s odpověďmi na pět základních, nejčastějších otázek, které se objevují v souvislosti s mezinárodní migrací a jejími dopady na zdrojové i cílové země a na migranty samotné.

Podle IOM Mezinárodní organizace a pro migraci, která je součástí OSN, by migrace neměla být vnímána jako problém nebo nebezpečí, ale naopak jako možný zdroj rozvoje. Tak, aby byl využit potenciál migrace pro rozvoj zemí původu, zemí cílových a migrantů samotných.

V historii byla migrace vždy přirozenou strategií lidí i celých národů v boji proti chudobě a za lepší život. Ani v současnosti by nikomu nemělo být upíráno právo na osobní rozvoj formou přesunu do jiného místa, ať už regionu, země nebo kontinentu. Samozřejmě za podmínky, že tak činí v souladu s platnými pravidly a zákony.

V současné „globální vesnici“ jsou okamžitě dostupné informace o událostech na druhém konci planety, cestování a komunikace je stále rychlejší a dostupnější pro vyšší počty obyvatel. A je proto logické, že v rámci globálního světa může více lidí snadněji migrovat.

A státy, namísto aby se migraci pouze bránily, by ji měly řídit a usnadňovat. Právě k tomu nabádá mimo jiné cíl č. 10.7 Agendy udržitelného rozvoje OSN. I v dalších, z celkem 17 cílů, které se státy světa v roce 2015 dohodly do roku 2030 naplnit, je zmiňována migrace, jako důležité téma.

Pokud se opravdu díky bilaterální i multilaterální spolupráci podaří nastavit funkční systém využití ekonomické migrace pro rozvoj, mohly by z toho plynoucí zisky být využity i pro pomoc těm, kteří migrují nedobrovolně, tedy uprchlíkům.

Tato příručka shrnuje informace z publikace Migrace, rozvoj a cíle udržitelného rozvoje (SDGs), kterou vydala IOM Praha v listopadu 2019. Publikace je dostupná na www.iom.cz.

1. Lze rozvojovou pomocí zastavit migraci?

Vede rozvoj ke snížení mezinárodní migrace? Tato otázka začala být aktuální i v České republice v souvislosti s tzv. „uprchlickou krizí“ v Evropě v roce 2015. Objevují se názory, že pokud budeme podporovat rozvojové země, lidé z nich přestanou odcházet. Skutečnost je však složitější...

Mobilita je univerzálním znakem lidstva. Lidé jsou mobilní a přesouvají se odjakživa, a to se nezmění. Důvodů k mezinárodní migraci je tolik jako samotných migrantů a tyto důvody se často překrývají. Osobní motivace, chudoba, konflikty, strach z pronásledování, přírodní katastrofy, porušování lidských práv a genderová diskriminace jsou jen některými z faktorů, které mohou sehrát svou roli při rozhodování o migraci.

Na světě existuje mnoho křehkých států, jež nepatří k těm nejchudším, ale vytvořily prostředí nabádající lidi k hledání si lepšího místa pro život někde jinde. Není to jen chudoba, co lidi motivuje k překračování hranic. Mnohé výzkumné studie předkládají důkazy o tom, že k mezinárodní migraci se neuchylují jen ti nejchudší, což je dáno tím, že na to jednoduše nemají dostatek prostředků.

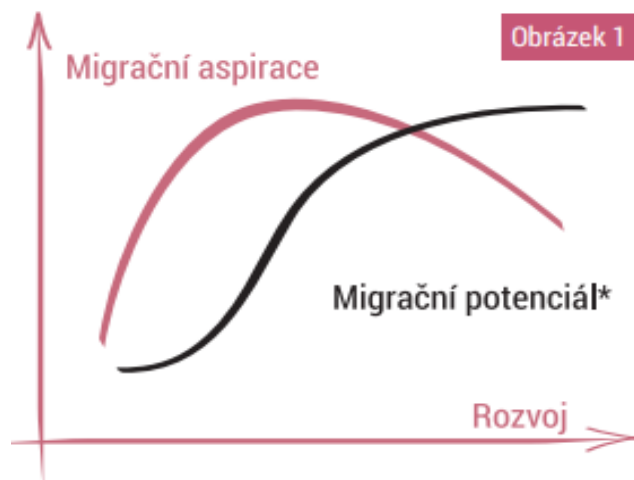
Většina migrantů nepochází z nejméně rozvinutých zemí. Příkladem mohou být státy vysílající nejvíce migrantů na světě, jako je Mexiko, Čína, Indie, Rusko nebo Filipíny, což jsou země s rostoucími indikátory socioekonomického rozvoje. Výzkumy ve skutečnosti potvrzují, že **v krátkodobém a střednědobém horizontu socioekonomický rozvoj země zpravidla mezinárodní migraci posiluje.**

Využívání rozvojové pomoci jako nástroje k omezení migrace může být tedy dokonce kontraproduktivní.

Mnoho studií prokázalo, že v krátkodobém horizontu rozvoj migraci ve skutečnosti posiluje. **Nejchudší lidé nejsou ti, kteří odchází do jiných států, jednoduše proto, že ti nejchudší k tomu nemají dostatek prostředků.** Ti nejchudší v případě nutnosti odcházejí do nejbližšího místa ve vlastní zemi, kde se jim lépe žije a jsou v bezpečí.

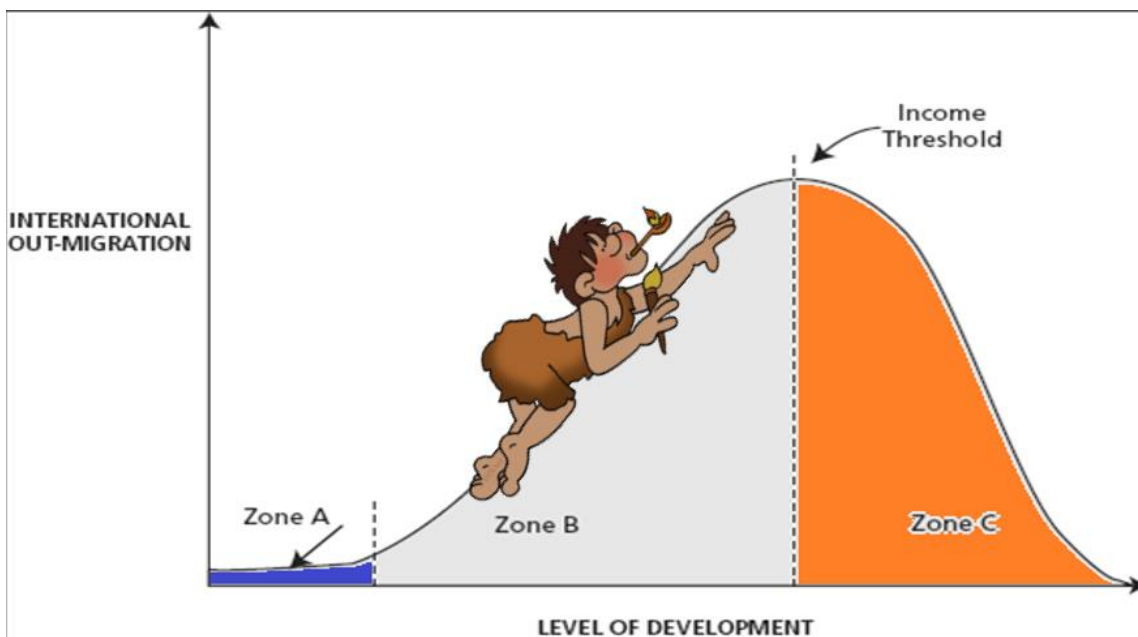
V globalizovaném světě s rychlejšími a levnějšími možnostmi komunikace a dopravy emigrace spolu s ekonomickým rozvojem obecně vzrůstá a klesat začne až tehdy, když daná země dosáhne vyšších středních příjmů.

Jak ukazuje první obrázek, tak s rozvojem se zvyšuje i migrační potenciál (*sociální, lidský a materiální kapitál, který jsou lidé schopni shromáždit za účelem migrace) a aspirace lidí migrovat.

Zdroj: 10 Mýtů o migraci a rozvoji

Na dalším obrázku je znázorněn tzv. „migrační hrb“ (Migration Hump). V zóně A mají lidé nízkou úroveň rozvoje a nemigrují. S rostoucím rozvojem v zóně B migrace roste, až do určité úrovně „příjmového prahu“ (Income Threshold). Následně, v zóně C, je úroveň rozvoje tak vysoká, že lidé nemají potřebu odcházet do zahraničí.

Zdroj: Michal Kaplan, ČRA

Co si odnést?

- **Dokud neexistují ekonomické příležitosti ke slušnému životu, dokud se válčí a dochází k porušování lidských práv a existují křehké státy, zůstává migrace spíše nutností než možností.**
- **Nejchudší lidé v případě nutnosti odcházejí do nejbližšího místa ve vlastní zemi, kde se jim lépe žije a jsou v bezpečí. Ale na mezinárodní migraci nemají prostředky.**
- **Většina migrantů nepochází z nejméně rozvinutých zemí.**
- **Migrace pozitivně přispívá k udržitelnému rozvoji.**

Foto: Charita ČR

2. Omezuje migrace rozvoj zemí původu?

Migranti zásadním způsobem přispívají k rozvoji své země původu stejně jako k rozvoji cílové země, a to díky přenosu finančních prostředků, dovedností, technologie, modelů řízení, hodnot a myšlenek. Podle údajů OSN bylo v roce 2019 ve světě 272 milionů mezinárodních migrantů (3, 5 % světové populace). Téměř dvě třetiny z nich pochází z rozvojových zemí, jsou ekonomicky aktivní a pravidelně posílají peníze do zemí původu. Podle odhadů World Bank za rok 2018 **migranti odeslali svým rodinám a přátelům celkem 626 miliard dolarů, což je částka více než trojnásobně převyšující celkovou globální zahraniční pomoc.**

Například v Egyptě jsou tzv. remitence trojnásobné v porovnání s výnosy Suezského průplavu; v Kyrgyzstánu představují tyto částky třetinu HDP a v chudších, menších a krizí postižených zemích, jako je Somálsko nebo Haiti, jsou peníze ze zahraničí životně důležité.

Peníze posílané rodinným příslušníkům ze zahraničí mají velmi výrazný dopad na životy rodin a komunit, které v zemích původu zůstaly, ochraňují jejich živobytí, a to zejména v dobách potíží nebo krizí. Na rozdíl od zahraniční rozvojové pomoci jdou tyto peníze přímo k rodinám a přátelům.

A co je nejdůležitější, oproti zahraničním investicím tyto prostředky nepřestanou přicházet při prvních známkách problémů ve vysílajících zemích, například v případě globální finanční ekonomické krize. Schopnost migrantů tímto způsobem podporovat rodiny se odvíjí od jejich postavení a pracovní smlouvy: pokud migranti nemají řádný status, je tato schopnost omezená, protože se někdy dostávají do riskantních situací, kdy za svou práci nedostávají žádné peníze nebo jich dostávají málo. Proto je snaha o zajištění stabilnějších migračních kanálů s nižšími lidskými a materiálními náklady účinnější v pomoci těm, kteří zůstali v zemích původu, a také v podpoře rozvoje těchto zemí.

Výraz „**odliv mozků**“ (Brain Drain) se často používá v negativním smyslu k označení dopadů migrace na země původu. Jako první tento termín představila britská Královská společnost při popisu odlivu vědců a technologů do Spojených států a Kanady v 50. a 60. letech. Od té doby se tento koncept stal zavádějící nálepkou. Důkazy pocházející z výzkumů ukazují, že ztráta dovedností vysílající země je mnohem komplexnější a má krátkodobé i dlouhodobé následky v oblasti udržitelného rozvoje.

Dnes se k popisu současné globální ekonomické migrace jako vhodnější jeví výraz „tok dovedností“ a vedle odlivu mozků se hovoří také o přílivu mozků.

Základní myšlenkou odlivu mozků je to, že migrace odborných pracovníků vyčerpává konečné zásoby pracovní síly vysílající země. Dovednosti se ale nedědí, ani nejsou kvantitativně omezené. Nabývají se úsilím a velikost odborně kvalifikované populace se liší v závislosti na investicích do vzdělání ze strany vlád a jednotlivých domácností. Odchod člena rodiny může díky finančním prostředkům zvýšit kapacitu této rodiny a investovat do vzdělání těch, kteří v zemi původu zůstali, a může sloužit jako motivace pro mladé lidi ke studijním úspěchům.

Migrace podporuje přenos dovedností, technologií, a dokonce demokratických hodnot v případě migrantů žijících v demokratických zemích. V mnoha rozvojových zemích zastávají vrcholové funkce na univerzitách, ve výzkumných institucích a vládách, včetně důležitých ministerstev, lidé, kteří v nějaké fázi buď studovali, nebo pracovali v rozvinuté zemi, než se do své domovské země vrátili. Když se migranti vrací, na neurčito nebo dočasně, přináší s sebou cenné zkušenosti z oblasti managementu, podnikatelské dovednosti a také přístup ke globálním sítím a kapitálu.

Co si odnést?

- **Peníze, které zasílají domů mezinárodní migranti = 3× víc, než je globální zahraniční pomoc. Nazývají se „Remittance“.**
- **Lidé pouze neodcházejí, ale vracejí se nebo „cirkulují“. Přitom přinášejí a předávají získané znalosti a dovednosti.**

3. Je pro cílové země migrace břemenem nebo pomáhá jejich rozvoji?

Migranti se stěhují dočasně nebo natrvalo, protože hledají mezinárodní ochranu, lepší zaměstnání, vzdělávací možnosti atd., které v jejich domovských zemích často chybí. **Dvě třetiny všech mezinárodních migrantů (včetně uprchlíků) pracují**, téměř 3 ze 4 jsou zaměstnání v sektoru služeb a miliony pracují v domácnostech. Proto velkou měrou přispívají k ekonomice cílových zemí.

Měření socioekonomických dopadů migrace je složité, nicméně celkově je migrace prospěšná pro hospodářství hostitelských zemí ve vztahu k trhu práce a ekonomickému růstu.

Migranti na daních a příspěvcích do sociálního systému často odvádějí víc, než kolik získávají ve formě dávek. Například evropští imigranti do Velké Británie od roku 2000 do roku 2015 přispěli do veřejných rozpočtů země více než 20 miliard liber a o 64 % víc na daních, než dostali na příspěvcích.

Přidělení sociálních dávek velmi často podléhá přísným pravidlům. Například ve Francii, přestože je štěrnost země v oblasti sociální pomoci oceňována nebo kritizována podle toho, v jaké části politického spektra se člověk nachází, cizinec musí mít povolení k pobytu a práci nejméně po dobu 5 let, aby mu vzniklo právo na sociální dávky. Přestože většina neoficiálních migrantů pracuje, má výplatní pásky a má povinnost odvádět daně a příspěvky na sociální pojištění, nemá žádná práva, která z toho vyplývají.

Povolání s nižší kvalifikací tvoří největší podíl pracovních míst na evropském trhu práce. Ekonomiky členských států EU jsou závislé na práci za nízké mzdy. Ve většině evropských zemí se sektory, které už pocítily nedostatek pracovní síly, aktuálně spoléhají na nekvalifikovanou migraci, a to z důvodu dovednostní nebo geografické nerovnováhy mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly.

Empirické studie ukazují, že nekvalifikovaní imigranti se úspěšně začleňují do konkrétních odvětví hospodářství, aniž by „brali“ práci místním. **Imigrace může vytvářet nová pracovní místa, a to i pro rodilé obyvatele.** Jako spotřebitelé zboží a služeb, investoři a podnikatelé mohou přistěhovalci vytvářet vyšší poptávku po pracovní síle, a tím zvyšovat mzdy a zaměstnanost.

Migrace oživuje populaci v produktivním věku i ekonomiku. Populace evropských států stárne nejrychleji na světě. To znamená, že je víc lidí v důchodovém věku než mladých lidí vstupujících do věku produktivního. Protože lidé žijí déle, vzniká také obrovský tlak na veřejné služby.

Migranti zásadně přispívají ke kulturnímu, společenskému a ekonomickému životu hostitelských zemí. V průběhu dějin evropskou kulturu vždy obohacovali. Migranti s sebou přinášejí různé dovednosti, přispívají k rozvoji lidského kapitálu a technologických procesů vytvářením nových pracovních míst, podporou inovací v přijímajících zemích, zvyšováním produkce, představováním nových dovedností a zkušeností a zapojením do samostatně výdělečné činnosti a podnikání.

Co si odnést?

- **Migranti s sebou přinášejí různé dovednosti, přispívají k rozvoji lidského kapitálu a technologických procesů.**
- **V průběhu dějin evropskou kulturu vždy obohacovali. Migrace oživuje populaci v produktivním věku i ekonomiku**

Foto: IOM

4. Probíhá většina migrace z chudých zemí do těch bohatých?

„Mezinárodní migrant“ je člověk žijící mimo zemi svého narození. Mezinárodní migranti představují přibližně 3,5 % světové populace. Přestože se hovoří o dramaticky rostoucí migraci, **za posledních 25 let se poměr mezinárodních migrantů ve světové populaci zvýšil jen o půl procenta.**

Většina mezinárodního migračního pohybu probíhá mezi rozvojovými zeměmi: v roce 2017 žilo téměř 40 % všech mezinárodních migrantů (98 milionu lidí), kteří představují největší podíl na toku mezinárodní migrace, z některé z rozvojových zemí a usadilo se v jiné rozvojové zemi.

Migranti z globálního jihu (jak se někdy rozvojové státy označují) žijící na globálním severu (vyspělé státy Evropy a Severní Ameriky) představovali 90 milionu lidí, tvořili tedy pouze jednu třetinu mezinárodní migrace.

Pohled na mezinárodní migraci není úplný bez uvážení migrace lidí ze severu, kteří žijí mimo zemi svého narození. I tito lidé jsou migranti, i když se často označují anglickým výrazem „expats“! V roce 2017 dosahoval jejich počet 70 milionů, z čehož 15,5 milionu se usadilo v rozvojové zemi.

Bez ohledu na to, odkud přicházejí (jih nebo sever), se migranti usazují hlavně v zemích blízkých jejich vlastní nebo v těch, na které mají historické nebo kulturní vazby.

Při bližším pohledu na počet migrantů v rámci EU pocházejících ze zemí mimo EU statistiky ukazují, že migranti ze zemí s nízkým indexem lidského rozvoje, tedy hlavně subsaharské Afriky a jihoasijských zemí – představovali jen asi 10 % z celkového počtu mezinárodních migrantů.

V Evropě žilo v roce 2019 přes 80 milionů migrantů. Větší počet jich žil celkově v Asii (téměř 85 milionů). V poměru k počtu obyvatel ale činili v Evropě cizinci 11 %, zatímco v Severní Americe 16 % a v Austrálii a Oceánii přes 20 %.

Většina cizinců v zemích EU přichází z jiné členské země v rámci tzv. volného pohybu osob. A z tzv. třetích zemí se jedná nejčastěji o migranty původem z Turecka, Maroka, Číny, Indie, Ukrajiny nebo Ruska. Až v souvislosti s tzv. uprchlickou krizí se výrazně zvýšil počet Syřanů, v posledních letech podobně Venezuelanů.

Co si odnést?

- **Mezinárodní migranti představují zhruba 3, 5 % světové populace.**
- **Migranti z rozvojových zemí globálního jihu žijící na globálním rozvinutém severu tvoří pouze 1/3 mezinárodní migrace a 1 % světové populace.**
- **Většina migrantů z rozvojových zemí pobývá v jiných rozvojových zemích.**

Foto: Diakonie ČCE

5. Jaký je vztah mezi migrací a 17 Cíli udržitelného rozvoje OSN?

1. Migrace může být efektivním nástrojem ke snižování chudoby migrantů a jejich rodin a může významně přispívat k rozvoji v zemích původu i zemích cílových.

2. Nejistota dostupnosti jídla může být významným faktorem k rozhodnutí pro migraci jednotlivců a celých rodin.

3. Starost o zdraví a zabezpečení základních podmínek pro život migrantů jsou předpokladem sociálního a ekonomického rozvoje.

4. Vzdělání umožňuje dětem migrantů sociální a ekonomickou integraci a zlepšuje jejich šance na lepší život v dospělosti.

5. Migrace může přispět k posilování postavení žen a dívek. Migrující ženy a dívky jsou ale zároveň zvláště zranitelné co se týče násilí a sexuálního zneužívání.

6. Nedostatek vody ohrožuje zdraví, životní standard a dostupnost potravin. Všechny tyto faktory mohou ovlivnit rozhodnutí pro migraci.

7. Levná a ekologicky čistá řešení mohou přispět k zabezpečení lidí, kteří byli nuceni opustit domov a žijí s omezeným přístupem, nebo úplně bez přístupu k elektřině.

8. Solidní práce a bezpečné pracovní prostředí pro migranty jsou předpokladem pro jejich produktivní zařazení do společnosti a jejich příspěvek k ekonomickému růstu.

9. Migranté mohou přenášet cenné znalosti a dovednosti v oblasti technologií, rozvoje, výzkumu a inovací do cílových zemí i do zemí svého původu.

10. Efektivní politika pro migraci má zásadní význam pro udržení migrace v bezpečných mezích řízené a legální migrace.

11. Migranté pomáhají rozvoji měst, která se i díky nim stávají úspěšnými centry ekonomiky a života.

12. Podpora udržitelné spotřeby a výroby může přispět k ochraně migrujících dělníků před vykořisťováním.

13. Migrace se může potenciálně stát adaptační strategií a cestou k budování odolnosti.

14. Ochrana mořských a pobřežních ekosystémů a diverzifikace příležitostí pro místní komunity, jejichž živobytí je závislé na zdrojích moře, může fungovat jako prevence nuceného vysídlování a migrace.

15. Odlesňování, degradace půd, desertifikace a ubývání biodiverzity mají významný dopad na komunity, jejichž živobytí závisí na přírodních zdrojích a mohou se stát hnacím motorem pro migraci.

16. Silné, transparentní a odpovědné instituce a rovnoprávný přístup ke spravedlnosti jsou důležité pro ochranu práv migrantů.

17. Včasná, spolehlivá a porovnatelná data o migraci přispívají k přijímání politik, které řeší migrační aspekty cílů SDGs.

Tato publikace vznikla v rámci projektu
ROZVOJ, MIGRACE A SDGs – PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ A OSVĚTA.
Projekt je financován z dotace ze státního rozpočtu ČR na rok 2019 v rámci
Zahraníční rozvojové spolupráce České republiky.

Vytvořila IOM Praha s využitím publikace „10 mýtů o migraci a rozvoji“, kterou vydala the International Catholic Migration Commission (ICMC) Europe and the Forum des Organisations de Solidarité Internationale issues des Migrations (FORIM) and CONCORD“. České vydání zpracoval Člověk v tísni o.p.s. v roce 2017.

 CÍLE
UDRŽITELNÉHO
ROZVOJE

IOM Praha 2019

Více informací naleznete na www.iom.cz